

S takim vtrjenjem struge bote sebi in svojim naslednikom vodo in vrednost malnov na véke prihranili, brez strahu, da bi vam voda to napravo utegnila spodjesti ali raztrgati.

Jako me bode veselilo, ako ta moj svét utegne kaj koristiti mojim krajanom. O-l.

Ponovljen opomin

o sušenji sadja, zlasti pa češpelj, tepek in orehov.

Že večkrat, zlasti pa lani so „Novice“ svetovale, kako naj se sadje suši za prodajo, ako mu hočemo ceno pridobiti, kakoršno drugod ima.

Ker so letos češplje in orehi polni, ponavljamo opomin, da za kupčijo namenjenega sadja nikakor ne gré sušiti v dimu po jamah, ampak v sušilnicah (pajš-
tebah), kjer ga sama gorkota prepeče in posuši brez dima; kjer pa nimajo veliko sadja, naj ga denejo v lončenih skledah po kruhu v peč, da se prepeče, po tem pa na solncu do dobrega posuši.

Orehe sušiti je najboljšje na solncu, ali pa v malo gorki sušilnici, ker premočna gorkota ožari jedra, da žaltava postanejo. To jim pa vzame vso vrednost za kupčijo.

Le tako moremo svojemu sušju pridobiti ceno, ktera bo naše prizadevanje obilo splačevala.

Zato gospodarji in gospodinje, pomaknite se iz starega malopridnega kopita na boljše gospodarstvo, da se bo reklo od vas: „da znate več, kakor le po starem hruške peč!“ O-l.

Národne stvari.

O povestnici dežele kranjske.

O zgodovinskem društvu za kranjsko deželo je bilo poslednje dni toliko raznih in zraven nasprotnih besed, da se vrh vseh še kdo smé oglasiti. Ena beseda med tacimi je, da zgodovinsko društvo ne zadostuje potrebam kranjske dežele, da se mora tedaj preravnati. Prav tudi meni se zdi, da se mora marsikaj preravnati, pa kaj? Meni se zdi, da mnogo src, mnogo glav in mnogo rok. Več vneme v srcih je potreba za domačo zgodovino, več preiskovanja in duhtanja v glavi, več pisanja v rokah; zakaj veliko jih vpije, pa malo jih dela, pa malo jih tudi bere, kar naznanuje zgodovinsko društvo.

Ena beseda takošna je dalje zastran jezika, da je društvo premalo slovensko. Pravo je tudi to. Pa tudi tukaj na eno stran to veljá, da naj se le zbudí več delavcev; zgodovinski listi, menim, se zdaj ne bodo branili tudi slovenskih sestavkov, kakor so se jih branili pred leti. Na eno stran pa tudi to moramo omeniti, da učeno društvo ne more biti omejeno na zgolj edini mejnik; porazumljevati se mora tudi z drugimi društvi; zgodovinsko preiskovanje mora biti vzajemno, če hoče kaj veljavnega izdelati. V katerem jeziku se pa to ložje godí? Dr. Miklošič svoje preiskave o staroslovenščini mnogokrat izdaja v nemškem jeziku; zakaj neki to?

Ena beseda in posebno glasna je bila v zboru 6. julija zastran izdaje kranjske zgodovine. Tú se nahajajo vse napačnosti, in zares, pa kakošne? Treba je res knjig o kranjski zgodovini, in sicer za šolo in za dom, tudi v takem jeziku, da zadostuje pravi potrebi. Pa dvojne napačnosti so té: prva, da se doslej v šoli! žalibog! ni vprašalo za take zgodovinske knjige, druga, da se take knjige ne dajo kar iz rokava iztresti. Tedaj v zgodovinskem zboru 6. julija je predsednik dr. H. Costa naznanil predlog, da bi se vlada prosila, naj bi poskrbela za poduk v kranjski zgodovini za gimnazije, in sicer po dvojni strani, da bi se prvič

tak poduk vzel v načrt gimnazijalnega uka, in da bi se napeljalo spisanje dotične knjige. S tem predlogom so bili zadovoljni vsi pričujoči. Ko se pa začno daljši pomenki, se oglasi prof. Kozina s tem, da zdaj je pač še težko pisati dovršeno kranjsko zgodovino, ker je poprej potreba velicega preiskovanja. (Vendar ne imenika „monasterii Sitticensis“? Vred.) Na to povzame predsednik besedo s tem, da se za zdaj ne tirja popolno in dovršeno delo, ampak le tako, ki obsega po večem, kar je doslej nabranega. S tem oglasom je bilo zopet vse zadovoljno. Dalje pa mestni župan dr. Etbin Costa postavi vprašanje zastran jezika, v katerem da bi se knjiga pisala, in meni, da slovenski jezik je za to ugoden. Na to se niso razodeli edini glasovi, ter reklo se je, da za prvo pot ni lahko tirjatve o jeziku staviti, ne za vlado ne za pisatelja. Zdaj se je oglasil pl. Radič, ter je menil, naj bi v predlogu se vzela obá jezika, slovenski in nemški; tako naj se razne misli zedinijo. Tedaj je bilo od druge strani nasproti postavljeno, da zastran jezika je za prvo malo vprašanja treba; ker poglobitno vprašanje je zastran pisatelja. V zboru namreč so bili samo trije taki pisatelji, ki so se toliko doslej pečali s kranjsko zgodovino, da bi vsak za se ali vsaj skupaj mogli kaj dobrega dovršiti; nobeden teh treh gospodov menda ni nasprotnik slovenščini, pa dva med njimi sta bolj vajena nemške pisave, eden je izurjen v slovenski in nemški. Kaj se tedaj prepirate o jeziku? se je reklo; če bo kdo pisal nemško, se bo predjalo v slovensko; če bo pisal slovensko, se bo pretolmačilo v nemško, kakor bo komu volja. V zadnje je še g. Dimic nasvetoval, naj se vlada sedaj le prosi izdaje zgodovinske knjige; druga potreba se bo po tem lahko pogovorila. In po takem je bil prvi predlog sprejet brez premembe.

Ker mnogo ljudi ne vé, koliko je težave za kranjskega zgodovinarja (blagi Krempl bi nam bil lahko povedal, koliko truda je imel z „dogodivščino štajarske zemlje“) in koliko da mu doslej še manjka tvarine, naj se ta reč tukaj nekoliko omeni.

Prvo vprašanje je za najstarji čas, za prvinsko dôbo. O tisti je bilo po vsi srednji Evropi doslej malo znanega; vendar pri nas so govorili o stari Emoni, ki so jo sezidali Argonavti 1200 let pred Kristusom. Greški in rimski pisatelji govorijo o tem kot o gotovi resnici; sedanji zgodovinarji pravijo, da je le basen; kje je tedaj gotovost? Nove najdbe, ki kažejo nekdanje stavbe na kolih, staro kamnito in bronasto orodje, dalje trgovski potje nekdanjih Feničanov in Kimercev od sredozemeljskega in od črnega morja skozi Evropo, ne dajo več na gole basni misliti; starodavno trgovstvo se vidi spričano med severnim koncem jadranskega morja in med bregovi črnega morja poleg Donave in Save, ravno tako, kakor višje proti baltiskemu morju. Dalje je vprašanje za rimski čas. Mislil bi kdo, da je s tem vse dognano, kar je pisal Linhart; naj le pogleda v liste zgodovinskega društva poslednjih dveh ali treh let, bral bo, koliko sta dva preiskovavca, Petruzzi in Hicinger, vkljub si med seboj, novega še spravila na dan. — Vprašanje je za srednje čase, in sicer za prvo polovico do 1000. leta po Kr. Dôba, o kateri so prišli novi slovenski rodovi na Dravo in Savo, je še le zdaj gotova, namreč med 591. in 595. letom; zakaj 591. leta se bere še le o Frankih, ki so škofe stavili v Tiburnii in Petovii, 595. leta pa se čuje že o Slovencih, ki so se bili z Bavarci. Dalje se na Kranjskem ne vé za nobenega kneza po imenu do 974. leta, ko se jih v Korotanu in v Istrii mnogo zná; o spreobrnitvi novega naroda, o prvih cerkvah na Kranjskem se nič gotovega ne pripoveduje po imenu, ko se nasproti o Korotanu in Štajarji bere ob-

širen popis. Tako je treba zgodovino dveh ali treh sto let le ugibati iz tega, kar nam je znanega iz sosednih dežel. — Vprašanje je za drugo polovico srednjih časov. Tukaj je zlasti slovenska stran (Marcha Vinidorum, Marcha sclavonica, windische Mark), o čegar obsežku in mejah se še vedno gotovega ne vé določiti. Na štajarski strani je gotovo, da slovenska stran je to, kar se je drugač imenovala posavska stran (Marcha ad Sovam), in pozneje doljna korotanska stran (Marcha charantana inferior); gotovo je tudi, da slovenska stran je izprva obsegala saj del dolenske strani kranjske dežele. Pa od kar se je doljna korotanska stran z zgornjo vred 1248. leta premenila v štajarsko stran, od tedaj se ondi zgublja ime slovenske strani, bere se pa od 1177. leta do Valvazorjevih časov o krajih slovenske strani na Dolenskem; kako in kedaj se je ločitev ob Savi zgodila, in kako je poprej stalo z Dolenskim, o tem manjka vsakterih gotovih dokazov. Tudi cerkvene reči na Kranjskem dolgo ostajajo v temoti; vse drugač je to na Štajarskem, Koroškem in Primorskem. — Vprašanje je v poslednje za nove čase. Tudi tukaj zlasti verske premembe še zdaj niso dosti razjasnjene. O Trubarjevem prvem začetku so si preiskovavci še vedno navskriž; turške vojske še sèm ter tjà niso popolno razločene, ravno tako ne benečanske vojske; stan političnih in sodnijskih zadev še potrebuje novega preiskovanja; dotika gospósk in kmetov še ni vsa razločena.

Po vsem tem pa rêci kdo: „Vsedi se, in spiši kranjsko zgodovino; do leta mora biti gotova!“ Prav, vsedi se, pa piši tako naglo, kakor si te besede izrekel; samo, če moreš! Res kričati je lahko — to zadene vsak fantalin; al drugo je, obdelovati učeno polje, na katerem ni dosti, da kdo le slovnico zná; vedeti mora tudi, kaj da bode pisal.

Šolske stvari.

Mestna glavna deška šola pri sv. Jakobu v Ljubljani.

Jako nas je razveselilo, da je tudi ta šola letos zapustila staro kopito in krenila na bolj djansko pot, ktero je 1863. leta pokazala glavna šola vipavska s tem, da je namesti vabil h skušnjam in tako imenovanih „perijoh“ začela izdajati letno sporočilo o svojem lepem delovanju. — V prvem sporočilu Št. Jakobske šole nahajamo izvrsten slovensk sestavek pod naslovom: „Odgovjevanje nekđaj in sedaj, spisal M. Močnik.“ Vsem varhom naše mladine bodi priporočen ta spis. Drugi sestavek v nemškem jeziku priobčuje zgodovino, kako se je ustanovila glavna ta šola. Iz šolskih sporočil razvidimo, da ima ta učilnica vodja, ki uči kršanski nauk, in 4 učitelje; pregled učencev nam kaže, da jih je bilo v vsakdanji šoli 293, v nedeljski pa 100. Učili so se navadni predmeti glavnih šol. Iz šolskega dnevnika posnamemo, da je družba v pomoč obrtnikov vodju te šole izročila 12 gold., s katerimi so se ubozim učencem nedeljske šole kupile potrebne šolske reči. Slava jej! — Pisava slovenskih priimkov in krajinah imen je popolnoma pravilna — slovenska. Normalki bodi izgled! Da národna ravnopravnost ni žaljena na nobeno stran, vsa šolska naznanila so slovenska in nemška. Nemški priimki so pisani nemški, neslovenska krajina imena so sicer poslovenjena, a pristavljena so jim tudi izvirna. — Le eno nam noče biti prav po všeči, vzroka namreč ne najdemo temu, čemu da je Višnjigori pristavljen tudi nemški Weixelberg, Smledniku Flödnik, Kamniku Stein in tako

več družih. Tolikanj menda vendar poznamo svojo deželo, da nam ni treba dostavljati, da se Šmarje imenuje St. Marein itd.

Dekliška glavna šola pri Uršulinkah v Ljubljani.

Vsi, ki so bili pričujoči pri skušnjah izvrstne te dekliške glavne in obrtniške šole, ne morejo prehvaliti njenega dobrega vspeha in načuditi se trudu in marljivosti učiteljic, ki s svojim prisrčnim podučevanjem bistrijo um ter srca žlahnijo ljubljanski ženski mladini. Je pa tudi vsemu mestu dobro znano, da srca učenek in učiteljic veže ljubezen, kakoršne bi voščili vsem našim učilnicam. Od tod pa ravno izhaja izvrstni vspeh te šole in zaupanje, ktero ima vse mesto do nje. — Iz vabila h skušnjam posnamemo, da ima ta učilnica dva kateheta in 28 učiteljic, ki podučujejo po 373 ur na teden. Zraven navadnih predmetov glavne šole, učé se še: ženska obrtniška dela, laški in francozki jezik, zemljepisje, risanje, zgodovina, naravoslovje, petje in godba na glasoviru. Pač lepa vrsta koristnih in blaživnih stvari! Iz klasifikacije priobčimo, da vnanja šola v 5 razredih šteje 854, notranja tudi v 5 razredih 154 učenek; vrh tega se vse učé ženskih obrtnijskih del in njih veliko tudi še družih izvanrednih predmetov. Iz tega je razvidno, da nismo previsoko povzdignili truda in marljivosti častitih učiteljic. Slava jim! Kakošnega národnega duhá je ta učilnica, kaže nam že pravopis slovenskih priimkov imenovane klasifikacije, ktero na izgled za prihodnje leto postavljamo naši c. kr. normalki. Škoda pa, da te pohvale ne moremo tudi dati notranji uršulinski šoli, kajti tu nahajamo veliko nedoslednosti in napak, ki čitatelju koljejo oči. Naj nam častite gospé ne zamerijo, da dokažemo svoj izrek. Čemu se piše ravno tista učenka enkrat prav „Hudovernik“, enkrat napak „Hudovernig“; čemu se nahaja „Kaučič“ in „Kavčič“? — Prilicite pisavo: „Zupančič“, „Andolšek“, „Debevec“, kakor beremo v vnanji šoli, s pisavo notranje šole: „Suppantschitsch“, „Andolscheg“, „Debeuz“, in povejte nam, kaj je pravo, kaj se tudi bolj priljublja očem? — Ker med vnanjo in notranjsko šolo ni kitajskega zidú, ki bi ju ločil, se za trdno nadjamo, da se popravi, kar je tako očitno napačnega. Zraven tega imamo še nekaj na srcu, česar ne moremo zamolčati, in to je želja, da bi se kranjska naša dežela, v kateri razun Kočevarjev čisti Slovenci živijo (naj častite gospé, ker osebno ne morejo, saj v duhu stopijo ob nedeljah in praznicah v naše cerkve po deželi, pa naj štejejo nemške pridige, in videle bojo, da je vsemu nemškemu „bundu“ vkljub zemlja slovenska), v zemljepisji več ne prištevala nemškim pokrajinam, ogrska pa ne slovanskim. Qui bene distinguit, bene docet!

Glavna šola v Črnomlju.

Glavna ta šola je že lani posnemala ipavsko v tem da je izdala letno sporočilo; da ne bo več krenila na staro, priča nam letošnje njeno sporočilo, ki nam je ravno kar došlo. Izvrstni ravnatelj nam v svojem vvodu odkriva svoje misli, kako da bi se imelo že v ljudskih šolah učiti zemljepisje. Prav iz srca nam govori. — Zraven njega podučujejo črnomaljsko mladino še trije učitelji. Učencev je imela v vsakdanji šoli 320, v nedeljski pa 282, vseh skupaj 602. Zraven navadnih predmetov glavnih šol radostni nahajamo še sadjorejo, svilorejo in čbelarstvo. Slava! — Ali bi se ne dala privzeti vinoreja? — V 4. oddelku ravnatelj hvalo daje častiti gospodičini Marii Ferdinandi pl. Pavnovič-evi, ki je družega polleta iz blazega in milo-